

ביאורים

הידור בקיום מצוות מעבר לחובה הבסיסית, יכול להתבטא בתחומים רבים, הן במצוות שבין אדם למקום והן במצוות שבין אדם לחברו. היום הרמח"ל מפגיש אותנו עם מספר חסידים שניתן לחלק את מעשיהם לשלוש קבוצות:

חסידות מוסרית-מידותית - חסיד זה אינו מסתפק בקיום הלכות בין אדם לחברו ברמה שבה מחויב כמו כיבוד אב ואם, צדקה ואיסור הלבנת פנים, אלא "מוסיף והולך" בכבוד הבריות וכיבוד מי שגדול ממנו. כדוגמת רבי זכאי שנוהר לא לכנות את חברו אף בשם שאינו של גנאי, רבי אלעזר שהשתדל לא להיכנס לבית המדרש כאשר הציבור ישב על הארץ כיוון שהליכה מעליהם נראית כגאווה והתנשאות (לא פסע על ראשי העם) או רב הונא שלא הסכים שיכבדו אותו כאשר הדבר גורם לביזוי המכבד, ולכן לא הסכים שתלמיד חכם קטן ממנו יישא את משאו כאשר דבר זה גורם לביזוי התלמיד.

חסידות הלכתית - חסיד זה מהדר בקיום המצוות מעבר למה שחייב. כדוגמת אמו של רבי זכאי שמכרה את כסותה לצורך יין לקידוש, אף שמצד הדין אין חובה בכך וניתן לקדש על הלחם, ורבי זירא שקיים את מצוות לימוד תורה ותפילין בהידור רב ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ותפילין.

חסידות מצד כבוד התורה וחשיבותה - חסיד זה מכיר בעליונותה של התורה האלוהית, ומבטא במעשיו את הכבוד שלו לתורה ולמצוות. כגון רבי אלעזר שלא עשה "קיצור דרך" במעבר בבית המדרש, ורבי זירא שלא הרהר בדברי תורה במקומות מטונפים.

חסידים אלו קיימו את מצוות התורה בהידור ומעבר לנדרש, ועל כן זכו לאריכות ימים כי אף שמצד הדין אורך החיים קבוע מיום הלידה ואינו תלוי בזכויות רגילות [מועד קטן כח ע"א], הקב"ה מאריך את חייהם של חסידיו שנוהגים לפנים משורת הדין [על פי פרי צדיק בראשית - לחנוכה].

הרחבות

• אישיות של חסידות

"ליקיים מלי דברכות... ואמרי לה - ליקיים מלי דנזיקין... ואמרי לה ליקיים מלי דאבות". הרמח"ל מבאר שלפי הגמרא יש להיות חסיד בשני תחומים, בעניינים שבין אדם לחברו כענייני נזיקין, ובעניינים שבין אדם למקום כפרטי ברכות. והוא אומר שבמסכת אבות נכללים שני התחומים. לעומתו, המהרש"א מסביר שהגמרא עוסקת בשלושה מישורים: במישור המעשי, במישור המידותי ובמישור הרוחני: "ולפי שיש לאדם במעשיו הטובות ג' חלקים דהיינו טוב לשמים, טוב לבריות, וטוב לעצמו, קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מלי דנזיקין דאזי יכול לתקן מעשיו שיהיה טוב לבריות ורבא קאמר דליקיים מלי דאבות דאזי יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במדות ואמרי לה דליקיים מלי דברכות דאזי יתקן שיהיה טוב לשמים" [בבא קמא ל ע"א]. גם המהר"ל מסביר שהגמרא מבררת את השתלמות האדם "כי שלמות האדם בג' פנים שאין האחד כמו השני", להיות שלם בעצמו, שלם עם זולתו, כלומר עם החברה שסביבו, ושלם עם בוראו [חידושי אגדות שם].

לפי פירושים אלו, האמוראים בגמרא מציגים בפנינו את הרבדים השונים הקיימים באדם שבהם הוא יכול להשתלם ולהתחסד.

דוגמאות לחסידות (שלושת תחומי החסידות)

ועתה אביא לך ראיות על כל הדברים האלה מן החקמים זכרונם לברכה, אף על פי שהדברים פשוטים ואין צריכים לחזק ראיה. בפרק בני העיר אמרו (מגילה כז ע"ג), "שאלו תלמידיו את רבי זכאי, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא השתנתי בתוך ארבע אמות של תפלה, ולא כניתי שם לחברי, ולא בטלתי קדוש היום. אמא זקנה היתה לי, פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קדוש היום". הרי לך פה מן החסידות במה שנוגע אל דקדוקי המצוות, כי כבר פטור היה מן הדין מהבאת יין לקדוש, כיון שלא היה לו, עד שהיתה צריכה אמו למכר כפה שבראשה, אמנם ממתת חסידות היה עושה כן. ובמה שנוגע לכבוד חברו, שלא כנהו אפלו כנוי שאינו של גנאי, וכדפירושו התוספות שם. ורב הונא גם כן קשר גמי על לבושו, לפי שמכר המיניו לקנות יין לקדוש היום. עוד שם, "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא עשיתי קפנדריא לבית הנקנסת, ולא פסעתי על ראשי עם קדש". הנה זה המדות בענין כבוד בית הנקנסת ובענין כבוד הבריות - שלא לפסע על גב מסבתו שלא לראות פמבזה אותו. עוד שם, "שאלו תלמידיו את רבי פרידא, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא קדמני אדם לבית המדרש, ולא ברכתי לפני כהן, ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה". ואמרו עוד (שם כח ע"א), "שאלו תלמידיו את רבי נחוניא, במה הארכת ימים? אמר להם, מימי לא נתפדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מטתי קללת חברי", ומפרש התם, "כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה", אתא רב חנא בר חנילאי וקא דרי מיניה, אמר ליה, אי רגילת דדרית במאתיך - דרי, ואי לא - אתיקורי אנא בזילותא דידך לא ניחא לי".

הרי לנו, שאף על פי שמשמעות 'בקלון חברו' הוא המשתדל לבאות חברו כדי שעל ידי זה ירבה כבודו, הנה לחסידים לא יאות לקבל כבוד אפלו אם חברו הוא הבא ומתרחץ בזה, אם יהיה זה בזיון לחברו. וכענין זה אמר רבי זירא (שם), "מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטנפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא ששתי בתקלת חברי, ולא קראתי לחברי בחכינתו". הרי לך מעשי חסידות מכל הדרכים שזכרנו למעלה. ואמרו עוד זכרונם לברכה (בבא קמא ל ע"א), "אמר רב יהודה, מאן דבעי למהוי חסידא - ליקיים מלי דברכות", וזה למה שבינו לבין קונו, ואמרי לה - ליקיים מלי דנזיקין, וזה למה שבינו לבין חברו, ואמרי לה ליקיים מלי דאבות", ששם נכללים עניינים מכל החלקים.

בתוך ארבע אמות - משום כבודו של מקום תפילה. **המיניו** - חגורתו. **קפנדריא** - קיצור דרך. **על גב מסבתו** - בשעת ישיבתם. לא פסע על ראשיהם. **ולא ברכתי** - מפני כבוד הכהן נותנים לו שיברך ראשון בסעודה. **מתנותיה** - מתנות כהונה: זרוע לחיים וקיבה. **קללת חברי** - הקפדה על חברי, לפי שקודם שנתנו מחל למי שציערו. **דרי מרא אכתפיה וכו'** - רב הונא נשא מעדר על כתפו, בא רב חנא לשאת את המעדר (משום כבוד רב הונא) אמר לו רב הונא: אם רגיל אתה במשא כזה בעירך - שא, ואם לאו - איני רוצה להתכבד בביוונך. **בחכינתו** - בכינויו. **מאן דבעי וכו'** - מי שרוצה להיות חסיד - יקיים הלכות ברכות. **ואמרי לה** - ויש אומרים. **דאבות** - מסכת אבות, ענייני מידות ומוסר.

